

ЗОШИТ Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

4 клас

Частина 1

Тетяна Гільберг,
Світлана Тарнавська

ЗОШИТ

Я досліджую світ

Частина 1

Навчальний посібник для 4 класу
закладів загальної середньої освіти

*Схвалено для використання
в освітньому процесі*

Київ «Генеза» 2021

Тетяна ГІЛЬБЕРГ, Світлана ТАРНАВСЬКА

Зошит «Я досліджую світ»
ЧАСТИНА 1

Навчальний посібник для 4 класу закладів
загальної середньої освіти

Схвалено для використання в освітньому процесі
(гриф за посиланням)

<https://geneza.ua/dodatkovi-materiali/normativna-baza-listi-pro-nadannya-grifa>

Гільберг Т. Г.
Г47 Зошит «Я досліджую світ»: для 4 кл. закл. заг.
серед. освіти. У 2 ч. Ч. 1 / Тетяна Гільберг, Світлана
Тарнавська. — Київ: Генеза, 2021. — 80 с.: іл.
ISBN 978-966-11-1216-1
ISBN 978-966-11-1217-8 (Ч. 1)

Цей зошит є невіддільною частиною навчально-методичного комплексу з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для 4 класу і призначений для формування в учнів предметних і міжпредметних компетентностей, зокрема ціннісного ставлення до природи тощо. Завдання посібника дають можливість використовувати інтерактивні форми навчання: спостереження, експерименти, досліді тощо.

УДК 373.3(075.2)

ISBN 978-966-11-1216-1
ISBN 978-966-11-1217-8 (Ч. 1)

© Гільберг Тетяна,
Тарнавська Світлана, 2021
© Видавництво «Генеза»,
оригінал-макет, 2021

ПОДОРОЖУЄМО УКРАЇНОЮ

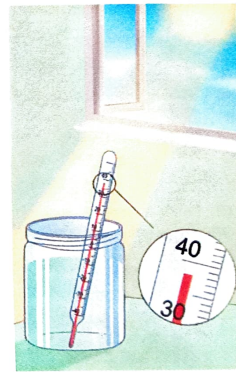
Розділ 1

Як наука допомагає нам пізнавати навколишній світ

- Продовж перелік винаходів людства, які полегшили працю людей.
Комп'ютер, парова машина, колесо, телефон, друкарський верстат, пральна машина, _____
_____
- Визнач температуру води в кожній склянці. Запиши. Порівняй результати вимірювань. Зазнач причину відмінностей.

А

Б

А _____

Б _____

3. Добери методи дослідження та обладнання для проведення досліджень. Заповни таблицю.

Що потрібно дослідити	Метод дослідження	Прилади та інструменти
Які предмети притягує магніт		
Яку температуру має лід		
Яка форма сніжинок		
Як розвивається рослина з насінини		

4. Об'єднай за допомогою ліній науки у дві групи.

ГУМАНТАРНІ НАУКИ

ПРИРОДНИЧІ НАУКИ

фізика

психологія

мовознавство

етика

літературознавство

біологія

історія

хімія

географія

філософія

соціологія

астрономія

ПРИРОДА УКРАЇНИ

Наша країна – Україна

1. Утвори сенкан до слів:

	Україна	Батьківщина
СЕНКАН	1. Тема (іменник)	
	2. Опис (два прикметники)	
	3. Дія (три слова)	
	4. Ставлення (фраза – чотири слова)	
	5. Перефразування сутності (одне слово)	

2. Заповни порожні комірки в таблиці.

СИМВОЛИ ТА АТРИБУТИ НАШОЇ ДЕРЖАВИ

Прапор України (зобрази або опиши кольори)	
Герб України (зобрази або опиши кольори)	
Гімн України (назва пісні)	
Столиця України	
Національна валюта України	
Державна мова України	

3. Наведи приклади.

На яких будівлях вивішують **Державний Прапор України?**

На яких документах можна побачити зображення **Державного Герба України?**

На яких заходах виконують **Державний Гімн України?**

4. Що таке Батьківщина? Познач ✓.

- Місцевість, куди збирається переїхати будь-яка людина.
- Місце, де на цей час мешкає людина.
- Навколишня природа та люди.
- Місце, де людина народилася та де пройшло дитинство.

5. Познач ✓ правильне твердження.

Держава – це...

- будь-яка територія, де живуть люди.
- будь-яка країна, що має свою територію.
- країна, що має свій парламент, уряд, військо, а також свою територію та кордони.

6. У тлумачному словнику знайди значення слів «закон», «цінність».

Закон – _____

Цінність – _____

7. Жителі міста Києва називають себе киянами, а жителі міста Березжани – березжанцями. Запиши, як називають себе жителі твого міста чи села. _____

Мої предки
подоляни!

А мої —
слобожани!

8. До якої етнографічної групи належать твої предки? Відшукай інформацію в інтернеті за ключовими словами.

_____

_____

_____

9. Хто відповідає за майбутнє країни?

_____

_____

_____

10. Хто може зробити людей, які живуть в Україні, щасливими?

_____

_____

_____

11. Хто може збудувати нові підприємства, хмарочоси, бізнес-центри тощо та зробити нашу країну такою, що процвітає?

_____

_____

_____

12. Що особисто ти можеш зробити для своєї країни?

_____

_____

_____

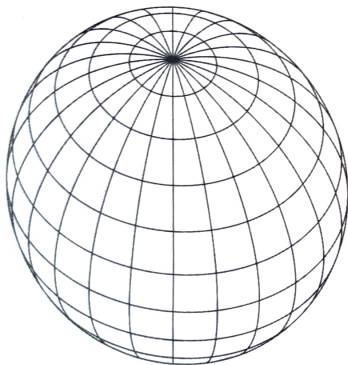
Для чого потрібні глобуси і карти

1. Знайди в таблиці запропоновані слова. Обведи їх.

- глобус
- карта
- паралелі
- меридіани
- екватор
- материк

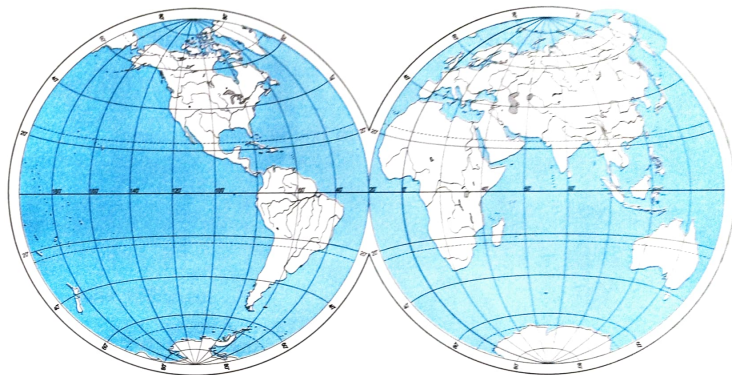
п	м	е	р	и	д	і	а	н	и	с	ю
и	а	к	а	ч	и	п	о	л	е	ш	о
м	г	в	а	м	р	а	п	л	о	д	у
т	к	а	р	т	а	р	л	м	е	т	е
а	б	т	ю	к	м	а	т	е	р	и	к
с	р	о	б	о	е	л	ю	к	о	р	и
п	а	р	а	у	л	е	л	й	в	і	к
ф	с	х	і	ю	г	л	о	б	у	с	и
м	и	а	ж	ш	я	і	м	с	е	л	ю
с	о	м	д	в	е	р	ч	я	в	е	л

2. На малюнку синім олівцем познач меридіан, червоним – найдовшу паралель, зеленим – найкоротшу паралель.

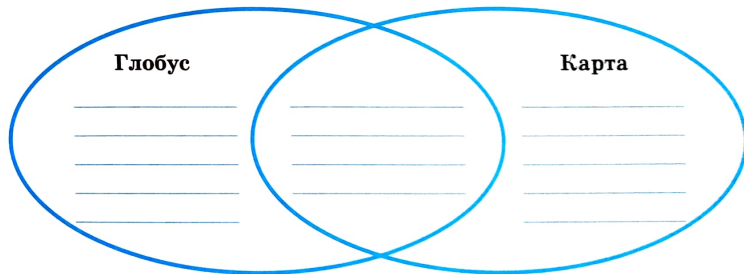

3. Самостійно або за допомогою карти шкільного атласу підпиши на контурній карті:

- А Західну та Східну півкулі;
- Б назви материків;
- В екватор;
- Г Північний і Південний полюси.

4. Порівняй глобус і карту півкуль. У чому їхня подібність і чим вони відрізняються?

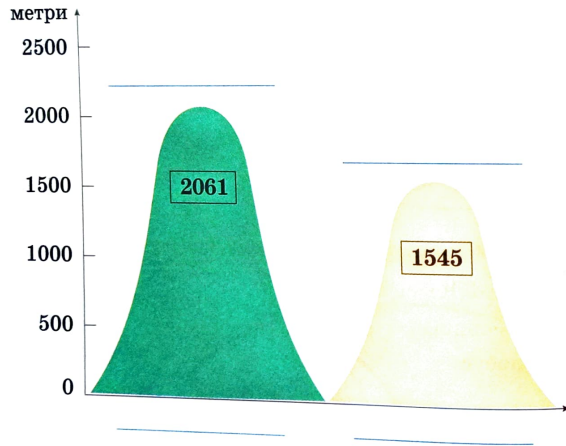

Про що розповідають карти

1. Установи відповідність між об'єктами земної поверхні та кольорами, якими їх позначають на картах.

височини	●	●	синій
низовини	●	●	коричневий
річки	●	●	зелений
гори	●	●	жовтий

2. Підпиши на малюнку гори України та їхні найвищі вершини.

3. Запиши основні складові карти.

4. Опиши дві карти шкільного атласу (за вибором). Заповни таблицю.

Назва карти	Складові частини	Про що можна дізнатися	Чим подібні, чим відрізняються

5. Заповни таблицю.

Назви материків	Півкулі, у яких розміщені материки
Євразія	
Південна Америка	
Північна Америка	
Африка	
Австралія	
Антарктида	

6. За картою атласа встанови, з якими областями межує область, у якій ти проживаєш.

Як орієнтуватися на місцевості

1. Для відвідувачів якого атракціону горизонт буде ширший? Познач ✓.

2. Проведи на світлинах лінію горизонту.

3. Укажи, яка сторона горизонту розташована:

А між напрямком на Пд. і Сх.

Б між напрямками на Зх. і Пн.

В між напрямком на Пд. і Зх.

Г між напрямками на Сх. і Пн.

_____

_____

_____

4. Устав у тексті пропущені слова.

Якщо в полудень я стану так, щоб бачити перед собою свою тінь, то дивитимуся на _____, а Сонце в цей час буде на _____.

5. Учні 4-го класу спостерігають за тінню, яка падає від дерева на подвір'ї школи в різний час доби. Познач ✓, яку тінь вони бачать опівдні.

6. Установи, який напрямок указують стрілки на світлинах. Підпиши.

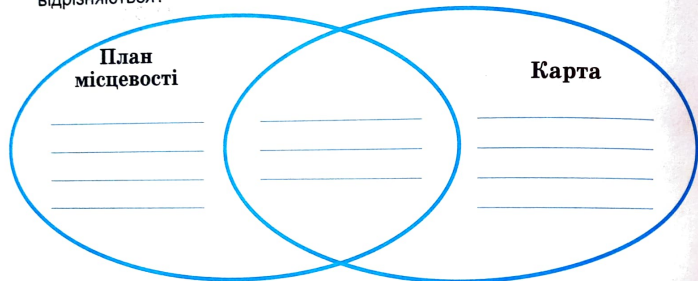

Що таке план місцевості

1. Як на плані позначають сторони горизонту?

2. Порівняй план місцевості й карту. У чому їхня подібність і чим вони відрізняються?

3. Користуючись атласом або форзацем підручника, зобрази у відповідних комірках такі умовні знаки:

1			
2			
3			
	А	Б	В

А - 1: школа
 А - 2: рідкий ліс
 А - 3: джерело

Б - 1: фруктовий сад
 Б - 2: хвойний ліс
 Б - 3: стежка

В - 1: вирубаний ліс
 В - 2: річка
 В - 3: яр

4. Користуючись умовними знаками шкільного атласу, прочитай текст. Запиши умовні знаки словами.

Добрий день, бабусю!

Ми ходили в похід. Рано-вранці ми вийшли

зі ШК _____, пішли по _____

до _____, повернули на захід до _____

і підійшли до _____. Праворуч від нас було

_____, а ліворуч _____. Далі ми йшли

по _____ до _____. Потім повз

 _____ через _____ ми повер-

нулися до ШК _____.

5. Установи, які з тверджень правильні.

- На плані місцевості об'єкти позначають умовними знаками.
- На плані місцевості сторони горизонту визначають за допомогою компаса.
- На плані місцевості відсутній масштаб.
- За допомогою плану місцевості можна визначити відстані між предметами.
- Якщо на плані відсутня стрілка, яка вказує напрямом Пд. → Пн., то північною стороною вважають верхню частину плану.

Що таке масштаб

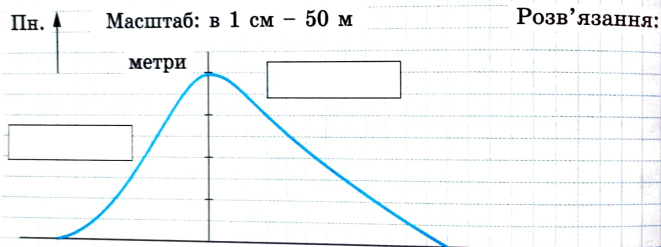
1. Визнач масштаб карти, якщо кожному сантиметру на карті відповідає відстань на місцевості, що дорівнює 2300 км. Запиши.

М _____

2. На рисунку зображено горб. Визнач:

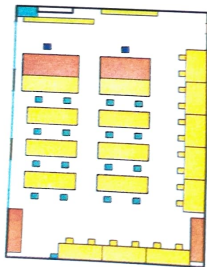
А Висоту горба.

Б Який схил горба крутий, а який пологий?

Відповідь: _____

3. Розглянь план класної кімнати. Визнач за планом, користуючись масштабом, довжину та ширину класної кімнати.

М в 1 см – 10 м.

Довжина _____

Ширина _____

4. Накреси план дитячого майданчика, який простягнувся із заходу на схід на 900 м, а з півночі на південь – на 500 м. Обери масштаб так, щоб цей план можна було зобразити в зазначеному місці.

Пн. ↑

М _____

5. Удома накреси план своєї кімнати, застосувавши масштаб: в 1 см – 1 м. Запропонуй своєму сусідові/сусідці по парті визначити довжину та ширину кімнати за складеним планом, використовуючи масштаб. Визнач розміри кімнати на плані сусіда/сусідки по парті.

М: в 1 см – 1 м

Яка поверхня України

1. Розглянь фізичну карту України. Знайди на ній свій обласний центр. Установи, які форми поверхні характерні для вашої місцевості. Назви найбільші з них. Як їх позначають на карті?

Обласний центр _____

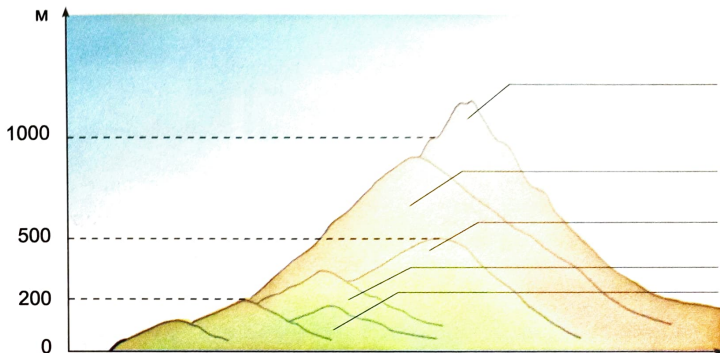
Форми поверхні _____ області

Назва форми поверхні	Як позначають на карті

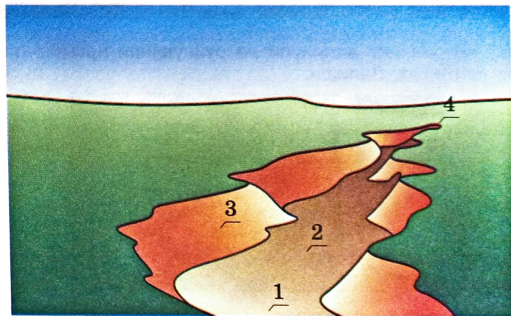
2. Знайди на фізичній карті світу гори. Наведи по одному прикладу гір різних за висотою. Запиши назви їхніх вершин. Заповни таблицю.

Різновиди гір	Назва гір	Найвища вершина	Її висота
Низькі (до 1000 м)			
Середні (від 1000 до 2000 м)			
Високі (понад 2000 м)			

3. Підпиши на схемі, де горби, а де – гори. Укажи, до якої групи належать гори за висотою.

4. Підпиши будову яру.

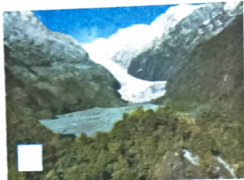

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

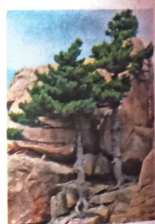

Що змінює поверхню Землі

1. Познач ✓ чинники, які змінюють земну поверхню.

2. Припусти, які чинники вплинули на руйнування гірських порід, зображених на світлинах. Запиши.

3. Наведи три приклади впливу господарської діяльності людини на земну поверхню.

Приклад 1. _____

Приклад 2. _____

Приклад 3. _____

4. Подумай, чи можуть тварини змінювати земну поверхню. Як саме? Запиши.

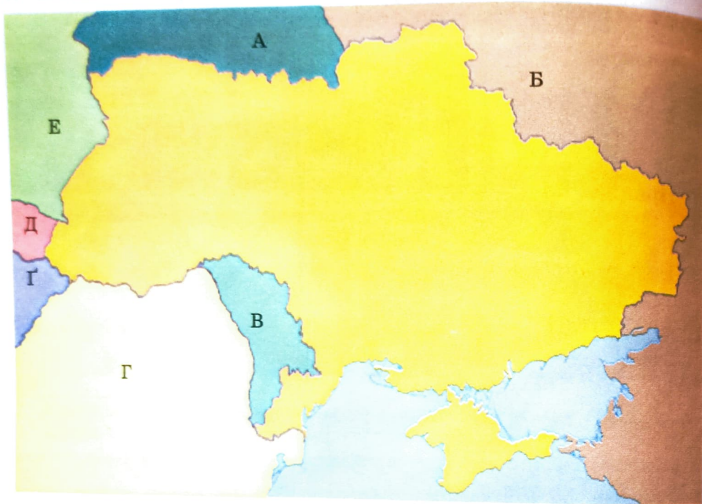
5. Дізнайся, чи є у твоєї місцевості ділянки землі, які змінила діяльність людини. Якщо є, сфотографуй їх і поділися з однокласниками. Придумай знак, який допоможе застерегти від такої діяльності людини. Намалюй.

Які країни є сусідами України

1. Запиши назви країн, які позначені буквами на малюнку.

А _____ Г _____
 Б _____ Д _____
 В _____ Е _____
 Г _____

Україна межує на півночі з _____,
 на сході з _____,
 на заході з _____.
 На півдні Україна має морські кордони з _____

2. Яким країнам належать ці прапори? Підлиши. Які країни мають схожі прапори?

3. Який музичний твір став Гімном Європи? _____

4. Скільки зірочок на прапорі ЄС _____ (число досконалості та єднання)?

5. Запиши назви країн – сусідів України, які є членами ЄС.

_____
 _____
 _____
 _____

6. У яких країнах проживає найбільше українців?

_____
 _____
 _____

7. Об'єднайтеся з однокласниками та однокласницями в чотири групи. Спробуйте разом скласти власний «кодекс» добросусідства. Одна група – для сусідів по парті, друга – для сусідів у багатоповерховому будинку, третя – для сусідів, що проживають у власних будинках, четверта – для сусідів-держав. Презентуйте проекти обраним вами способом.

Ми – громадяни України

1. Познач поняття, які включає в себе слово «громадянин».

Патріотизм

Рівні права і обов'язки для всіх

Прагнення добре вчитися

Повага до державних символів

Активна творча діяльність

Володіння державною мовою

Активна громадська діяльність

Заняття фізкультурою і спортом

Повага до законів країни

Дбайливе ставлення до природи

2. Обери та підкресли ті громадянські якості, які тобі притаманні.

Безкорисливість, щирість, милосердя, мудрість, мужність, відповідальність, чуйність, ввічливість, великодушність, вірність, героїзм, людяність, чесність, доброзичливість, довіра, скромність, співчуття, терпіння, справедливість, патріотизм, цілеспрямованість, щедрість.

3. А. Обери з поданого переліку правила демократичної культури, яких учні навчаються в школі. Доповни перелік.

Учні можуть вільно висловлювати свої погляди.

Учні ставляться одне до одного з повагою, співчуттям та готові прийти на допомогу в разі потреби.

За вчинки учнів класу відповідає лише голова класу.

Учні дослуховуються одне до одного, у разі конфлікту – проводять перемовини і приходять до порозуміння (комісію).

Б. Порівняй ролі глави країни та голови класу – старости. Що в них спільного? Чим вони різняться?

В. Чи є школа мінімоделлю суспільства? А держави? Доведи.

---

4. **Розв'яжи проблему 1.** Під час виборів старости класу ти і твій/твоя друг/подруга набрали однакову кількість голосів. Залишився лише твій, останній голос. Як ти вчиниш? Поясни.

Розв'яжи проблему 2. Що можна зробити корисного самому/самій або разом з однокласниками, щоб...

А прикрасити шкільну територію? _____

Б надати допомогу літнім людям? _____

5. Хто ухвалює закони в нашій державі? _____

6. Які країни називають демократичними? _____

7. На свій вибір продовж речення: *Якби я був президентом України,...*

я б зупинив/-ла ... _____

я б заборонив/-ла ... _____

я б створив/-ла ... _____

Про великі права маленької дитини

1. Що визначає Конституція України? Познач ✓.

- Обов'язки стосовно інших людей.
- Права громадян у країні.
- Права та обов'язки громадян стосовно себе, держави та інших людей.
- Правила поведінки у школі.

2. Познач ✓ права, які має доросла людина.

- на працю на захист гідності
- на охорону природи на освіту

3. Чи погоджуєшся ти з твердженнями?

ПРАВА ДИТИНИ	Так	Ні
Жити самостійно		
Отримувати освіту		
Самостійно мандрувати		
Отримувати медичні послуги		
Змінювати місце проживання		

4. Як ти думаєш, чому дитина потребує більшого захисту, ніж доросла людина?

Я вважаю, що дитина потребує більшого захисту, тому що

---

5. Познач ✓ правильну відповідь.

Батьки або опікуни повинні піклуватися про дітей, тому що...

- держава контролює це.
- це їхній обов'язок.
- діти ще не працюють.

Що не є документом про права дитини?

- Конвенція про права дитини.
- День Гідності та Свободи.
- Конституція України.

Що не належить до основних обов'язків дітей?

- З повагою ставитися до старших.
- Дотримуватися правил дорожнього руху.
- Брати участь у гуртковій роботі (творчих конкурсах тощо).

6. Обери та познач ✓ свою відповідь.

Хто ухвалює рішення			
Які речі одягнути до школи			
Чи можеш ти сам залишитися вдома			
Чи можна лягати спати опівночі			
Чи можна не відвідувати школу			
Яку спортивну секцію відвідувати			
Чи купувати мобільний телефон			
Яку книжку читати			
З якими дітьми товаришувати			

Чи складно було відповідати? _____

Чи має значення вік дитини для ухвалення рішення? _____

У розв'язанні яких сімейних питань ти брав/-ла активну участь?

---

7. А. Хто може розв'язати проблему, яка виникла? Коротко запиши в таблицю, як, на твою думку, її може розв'язати чарівник чи сама людина.

Проблема	Чарівник	Людина
У мене немає друга/ подруги		
Забув/-ла виконати домашнє завдання		
Виникла суперечка між однокласниками		

Б. У чому відмінність між рішеннями вигаданих чарівників і звичайних людей?

_____

_____

8. Установи відповідність між потребами та правами людини.

ПОТРЕБИ ЛЮДИНИ

Відчувати захищеність і свободу

Обирати собі місце для подорожування та мандрувати країною, світом

Відвідувати з родиною храм

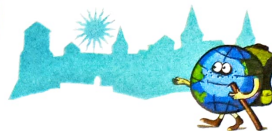
ПРАВА ЛЮДИНИ

Право вільно пересуватися та обирати собі місце проживання в межах держави

Право на свободу думки, совісті та віросповідання

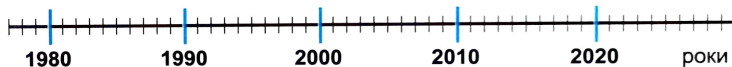
Свобода від дискримінації

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНИ

Що ми знаємо про свою історію

- Розклади (пронумеруй) одиниці часу в послідовності – від найкоротшої одиниці до найдовшої.
 Година, місяць, століття, рік, доба, тиждень, хвилина, день.
- На стрічці часу прапорцем познач рік свого народження.
 Прапорцем – рік проголошення незалежності України.
 Прапорцем – останній рік 20 століття.
 Обери прапорець на свій смак і познач поточний рік.

3. Порівняй ці будинки. Що в них спільного, а чим вони відрізняються?

Спільне. _____

_____

_____

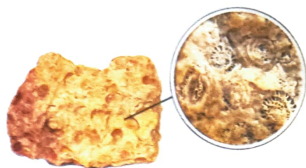
Відмінне. _____

_____

_____

4. Учені знайшли скам'янілі рештки морських молюсків у деяких породах. Познач ✓, про що це свідчить.

- На цій території росли рослини різних видів.
- Морські молюски були старими, коли вони вимерли.
- Одні молюски поїдали інших.
- Колись ця територія була вкрита водою.

5. Установи відповідність.

Рік	●	●	Проміжок часу в тисячу років
Століття	●	●	Проміжок часу – 365 або 366 діб
Тисячоліття	●	●	Проміжок часу, що дорівнює ста рокам

6. Що таке джерело історичної інформації?

- Документ, час дії якого сплив (тобто дуже давній).
- Розповіді друзів про книжки, які вони прочитали.
- Те, звідки можна дізнатися про минуле країни, народу.
- Джерело, з якого бере початок струмок.

7. Уяви дитину 9–10 років, яка народилася 1000 років тому й раптом потрапила в наш час. Чи змогла б ця дитина навчатися разом з тобою в одному класі? Поясни свою відповідь.

---

8. Наведи по два приклади до кожного історичного джерела.

- Речові джерела – _____
- Писемні джерела – _____
- Усні джерела – _____

9. Які з історичних джерел допоможуть тобі дізнатися про свою сімейну історію? У разі потреби доповни описом того джерела, якого немає серед зображень.

Розповіді батьків, старших членів родини

Сімейні світлини

Речі, одяг, іграшки

Щоденники, які вели твої рідні

Славетні творці української держави

1. Склади хмару слів до слова ПАТРІОТИЗМ.

2. Віднови прислів'я про сміливість, відвагу та патріотизм.

За свою Вітчизну	там і перемога.
Де немає боротьби,	нічого любити не може.
Куди орли літають,	не шкода й життя.
Де мужність,	там немає і перемоги.
Хоробрий не той, хто страху не знає,	туди сорок не пускають.
Той, хто не любить свою країну,	а хто дізнався і назустріч йому йде.

3. Утвори сенкан до будь-якого слова з хмари слів із завдання 1.

СЕНКАН	1. Тема (іменник)	_____
	2. Опис (два прикметники)	_____
	3. Дія (три слова)	_____
	4. Ставлення (фраза – чотири слова)	_____
	5. Перефразування сутності (одне слово)	_____

4. Досліди назви вулиць або районів твого міста/села. Наведи приклад назви, у якій відображено:

- заняття предків _____
- героїчне минуле _____
- ім'я видатної людини _____
- особливості географічного розташування об'єкта _____

5. Кожну людину, що виявила хоробрість, самовідданість і відвагу, можна вважати героєм, а вчинок такої людини можна назвати подвигом. Напиши есе «Мій герой/героїня, на якого/яку я хочу бути схожий/схожа».

_____

_____

_____

_____

_____

Де шукати скарби України

1. Досліди, які об'єкти твого краю належать до культурної спадщини. Запиши кілька їхніх назв і місць, де вони розташовані.

Назва об'єкта	Місце розташування (адреса)

2. Чому історичні пам'ятки охороняються нашою державою? Поясни.

---

3. Проведи дослідження, чи можна за зображеними на картинах об'єктами визначити, яку з них було створено раніше (1), а яку – пізніше (2). Познач їх та поясни свій вибір.

Валентина Цветкова
«Весняний ранок»

Костянтин Трутовський
«Одягають вінок»

4. Будь-який музей розпочинається зі створення невеличкої колекції предметів. Можна створити музей удома, у місті, у школі. Пропонуємо тобі разом з однокласниками створити музей у класі. Працюй у групі. Запиши кілька назв предметів, які можуть стати експозицією музею вашого класу.

---

5. Створи й запиши правила поведінки в музеї (обмежся 4 пунктами).

Правила поведінки в музеї

- _____
- _____
- _____
- _____

6. Розгадай ребуси.

_____

_____

7. Здійсни разом з друзями екскурсію до обраного вами музею. Склади розповідь за планом: яку назву має музей? Які експонати в ньому розміщені? Хто проводить екскурсію? Про що нове ти дізнався/дізналася, відвідавши екскурсію? (Виконати це завдання можна й пізніше, після екскурсії, наживо або здійснивши віртуальну екскурсію.)

БАГАТСТВА УКРАЇНИ

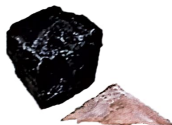

На які природні ресурси багата Україна

1. Що із зображеного належить до природних ресурсів? Познач ✓.

2. Які умовні знаки корисних копалин використовують на картах? Користуючись картою шкільного атласу, зобрази деякі з них.

Кам'яне вугілля

Природний газ

Марганцеві руди

Нафта

Залізна руда

Вапняк

Граніт

Торф

3. Запиши назви груп, на які можна поділити корисні копалини. Упиши до кожної групи відповідні букви, якими позначено: вапняк (А), марганцеві руди (Б), кам'яне вугілля (В), пісок (Г), залізнi руди (Д), природний газ (Е).

Група _____ копалини: _____

Група _____ копалини: _____

Група _____ копалини: _____

4. Заповни таблицю:

Назва корисної копалини	Основні властивості (тверда, рідка, газоподібна)	Використання
Природний газ		
Граніт		
Нафта		
Мідні руди		

5. Досліди, які предмети притягує магніт. Наведи приклади кількох з них.

_____

6. Добери і запиши дві загадки про корисні копалини. Відгадай їх. Підкресли слова, які тобі в цьому допомогли.

_____

_____

_____

_____

Які паливні корисні копалини є на території України

1. Наведи приклади паливних корисних копалин. Заповни таблицю.

№ з/п	Паливні корисні копалини	Як використовують
1		
2		
3		
4		
5		

2. Порівняй властивості паливних корисних копалин, які є у шкільній колекції. Заповни таблицю:

Паливні корисні копалини

Копалина	Торф	Кам'яне вугілля	Нафта	Буре вугілля
Основні ознаки копалини				
Тверда, рідка, газоподібна				
Колір				
Блиск				

3. За таким самим планом схарактеризуй корисну копалину (за вибором) своєї місцевості.

Основні ознаки	Тверда, рідка, газоподібна	Колір	Блиск
Корисна копалина			

4. Нанеси на контурну карту України умовні позначення паливних корисних копалин, укажи місце їхнього видобутку.

5. Використовуючи додаткові джерела інформації, збери й запиши відомості про каоліни.

Назва, умовний знак	
Основні властивості (тверда, рідка, газоподібна)	
Де добувають	
Як використовують	
Додаткова інформація	

6. Упізнай корисну копалину.

З неї виплавляють сталь. _____

Цю корисну копалину добувають у болотах. _____

За її допомогою готують страви. _____

З нею граються діти. _____

Її добувають у шахтах. _____

З неї виготовляють цеглу. _____

Використовують для виготовлення пам'ятників. _____

7. Підземні багатства нашої країни та планети в цілому не безмежні. Напиши, що може їх зберегти.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

ПРАКТИЧНА РОБОТА

Розпізнавання та характеристика корисних копалин свого краю

1. Використовуючи карти атласу, а також різноманітні джерела інформації, дізнайся, які корисні копалини є у твоїй місцевості. Заповни таблицю:

Корисні копалини рідного краю

Рудні	Паливні	Будівельні

2. Порівняй властивості корисних копалин, які є у шкільній колекції. Заповни таблицю:

Назва	До якої групи належать	Умовне позначення	Як використовують
		☐	
		☐	
		☐	
		☐	

Де живе енергія

1. Розподіли наведені види енергії на групи.

Енергія вітру (1), енергія рухомої води (2), природний газ (3), буре вугілля (4), нафта (5), торф (6), кам'яне вугілля (7), енергія Сонця (8).

Група _____ Види енергії: _____

Група _____ Види енергії: _____

2. Річкова вода, яка тече по водоспаду, містить багато енергії. Укажи, що з переліченого одержують за допомогою енергії води.

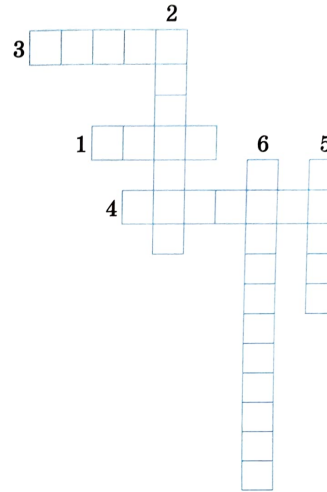

- гарячу воду
- сонячну енергію
- електрику
- питну воду

3. Обведи джерела світлової енергії червоним кольором, а теплової – синім.

4. Розгадай кросворд «Енергія».

1. Паливна корисна копалина.
2. Здатність будь-якого тіла виконувати роботу.
3. Джерело світлової енергії.
4. Відновлюваний вид енергії.
5. Невідновлюване джерело енергії.
6. Побутовий прилад, який працює завдяки енергії.

5. Запиши чотири правила, які допоможуть заощадити електроенергію. Познач ✓ ті з них, яких дотримуєшся ти.

- 1. _____
- 2. _____
- 3. _____
- 4. _____

Чим можна замінити корисні копалини

1. Назви і запиши відомі тобі види електростанцій. Підкресли ті з них, які найменше забруднюють навколишнє середовище.

---

2. Чим можна замінити паливні корисні копалини, з яких отримують енергію?

---

3. Назви та запиши в таблицю особливості традиційних та альтернативних джерел енергії.

Джерела енергії	Переваги	Недоліки
Традиційні	<hr/>	<hr/>
	<hr/>	<hr/>
	<hr/>	<hr/>
	<hr/>	<hr/>
Альтернативні	<hr/>	<hr/>
	<hr/>	<hr/>
	<hr/>	<hr/>
	<hr/>	<hr/>

4. З якої корисної копалини можна виготовити таку продукцію?

5. Використовуючи різноманітні джерела інформації, з'ясує, які електростанції діють неподалік місцевості, у якій ти проживаєш. На чому вони працюють?

---

6. Підпиши назви об'єктів джерел енергії.

Якими способами людина захищає себе від холоду

1. Як погодні умови можуть впливати на здоров'я і господарську діяльність людини?

---

2. Запиши два способи збереження тепла в будинку взимку, які використовує твоя сім'я.

Перший спосіб. _____

Другий спосіб. _____

3. Досліди витрати води у власній оселі.

Дата <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	Дата <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
Кількість води, яку використано для ранкового вмивання неекономно (без склянки, не закриваючи кран тощо)	Кількість води, яку використано для ранкового вмивання з економією (без додаткових втрат води)
<input type="text"/> л	<input type="text"/> л
ВИСНОВОК. _____	
_____	

4. Чому рами (або склопакети) для вікон виготовляють так, щоб між шибками (склом) були повітряні проміжки?

---

5. Розгадай слова. Склади з ними речення, за потреби змінюй форму слів.

---

6. Виконай мініпроект «Енергоефективність моєї оселі».

1. Склади план економії тепла і поліпшення термоізоляції власної квартири або будинку.
2. Обговори цей план із членами родини.
3. Найоригінальніші ідеї щодо енергозбереження опублікуйте у шкільній стінгазеті.

План економії тепла

Як заощадити електроенергію

1. Наведи два приклади використання електроенергії в побуті.

Приклад 1. _____

Приклад 2. _____

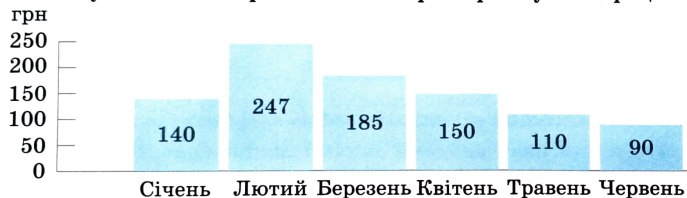
2. У 2020 році за першу половину року сім'я Петренків заплатила за електроенергію такі суми грошей (дивись таблицю).

Рахунки сім'ї Петренків за електроенергію у 2020 році

Місяць	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень
Вартість у гривнях	250	255	180	150	120	110

У 2021 році за першу половину року сім'я Петренків заплатила такі суми грошей (дивись діаграму).

Рахунки сім'ї Петренків за електроенергію у 2021 році

У які місяці сім'я Петренків заплатила за електроенергію у 2021 році менше порівняно з відповідними місяцями 2020 року?

_____

У які місяці плата за електроенергію є найвищою, а в які – найменшою? Припусти чому.

_____

3. Уяви, що у вашому будинку відключили електроенергію. З'ясуй і познач , які непередбачувані ситуації можуть виникнути через це.

- У холодильнику зіпсувалася їжа.
- Не змогли випрасувати одяг.
- Не змогли подивитися цікавий фільм.
- Не заводився автомобіль.
- Не помили посуд.
- Не зарядили телефон.
- Не роздрукували реферат.
- Не поснідали.

4. Розглянь малюнок. Яких правил безпеки не дотримувалися діти під час використання електроприладів? Напиши їм дві поради:

1. Як користуватись електроприладами.
2. Як економити електроенергію.

5. Досліди, користуючись картами атласу та іншими джерелами інформації, яке підприємство з виробництва електроенергії розміщено найближче до вашого населеного пункту.

_____

На які водні ресурси багата Україна

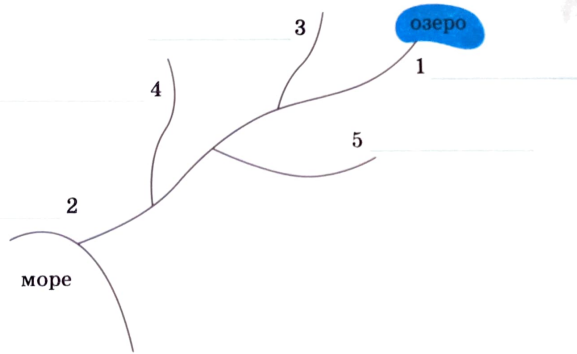
1. Наведи приклади водних об'єктів своєї місцевості. Дізнайся, що означають їхні назви.

---

2. На схемі підпиши частини річки. Запиши назви найбільших річок України.

3. Діти провели дослід. Дві склянки наповнили водою. Одну склянку щільно накрили харчовою плівкою та обв'язали резинкою. Обидві склянки поставили на батарею. Ранком вони помітили, що у відкритій склянці стало менше води. Як це можна пояснити? Запиши, яке природне явище демонструє цей дослід. Чи можна це явище спостерігати біля річки?

Явище:

4. На світлині зображено річку, що тече по рівнині. На рівнинній частині біля річки є сільськогосподарські угіддя. Які переваги і недоліки ведення сільського господарства біля річки? Назви та опиши:

А – одна перевага

Б – один недолік

5. Домовся із сусідом/сусідкою по парті та обери пору року – зиму або літо. Запиши відповідні правила. Обмінуйтеся інформацією.

Правила поведінки на водоймі

1.

2.

3.

6. Пронумеруй у кожному ряду поняття від витoku до гирла.

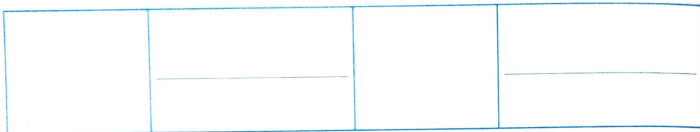
ліва притока головна річка море джерело

головна річка озеро права притока море гирло

Озера і болота України

1. Намалюй знаки, якими позначають озера і болота на планах місцевості.

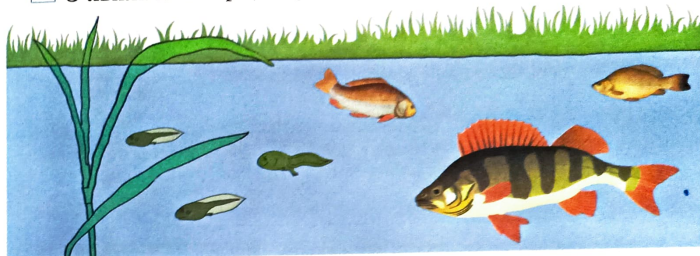
2. Познач на контурній карті України озера, про які йдеться в тексті параграфа, та річки: Дніпро, Дністер, Південний Буг.

3. Діти під час екскурсії біля озера побачили у воді рибу та пуголоків. Звідки в озері взялися пуголки?

- З'явилися з ікри, яку відклала риба у воді.
- Утворилися з бруду на дні озера.

- Утворилися з речовин, розчинених у воді озера.
- З'явилися з ікри, яку відклала жаба у воді озера.

4. Зазнач, яку кінцівку найімовірніше матиме птах, який живе на воді.

А

Б

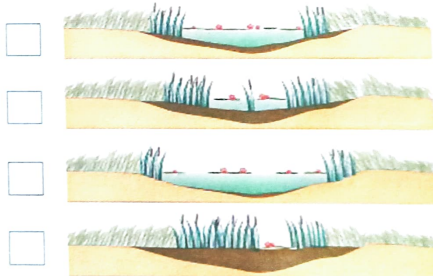

В

Г

5. Розглянь малюнки. Що на них зображено? Придумай їм загальну назву. Запиши. Пронумеруй малюнки у правильній послідовності.

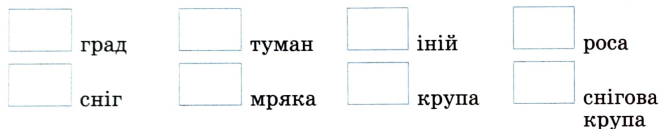

Якою буває погода

1. Поспостерігай за погодою сьогодні. За допомогою умовних знаків запиши свої спостереження в таблицю.

Дата	Стан неба	Опади	Сила вітру

2. Зобрази умовні знаки, якими позначають опади:

3. На інтернет-сайтах погоди можна побачити подібні таблиці. Проаналізуй дані погодних умов на п'ять днів. Познач ✓ правильні твердження про очікувану погоду на ці дні.

Дні	Пн 15	Вт 16	Ср 17	Чт 18	Пт 19
Хмарність					
Температура	-12 -22	-18 -26	-10 -16	-9 -17	-12 -22
Швидкість вітру	6	5	5	6	4
Кількість опадів	0.2	0	0.2	0	0.3

- У вівторок буде найнижча температура, проте сонячно і без опадів.
- Хмарно буде в середу, опадів не передбачається.
- Найбільше дощу випаде в п'ятницю.
- Найвищою температура буде у четвер, опадів не передбачається.

4. Використовуючи різноманітні джерела інформації, склади поради, як діяти у разі хуртовини або спеки. Домовтеся про вибір явища погоди із сусідом/сусідкою по парті. Обміняйтеся інформацією.

---

5. Про яке явище йдеться у тексті? Заповни таблицю.

Це одне з найбільш руйнівних явищ природи: воно проходить по поверхні землі, вириває з корінням дерева, зриває дахи будинків, опори ліній електропередач і зв'язку. Може тривати впродовж декількох днів, то притихаючи, то знову набираючи сили.

Користь	Шкода

6. Знайди у додаткових джерелах інформації дві народні прикмети про погоду. Запиши їх.

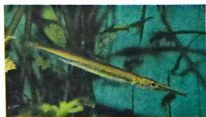

Які скарби приховує Чорне море

1. Познач на карті країни, розташовані на узбережжі Чорного моря.

2. Яких риб Чорного моря ти знаєш? Використовуючи різні джерела інформації, підпиши їхні зображення.

3. Утвори ланцюг живлення, що склався в Чорному морі.

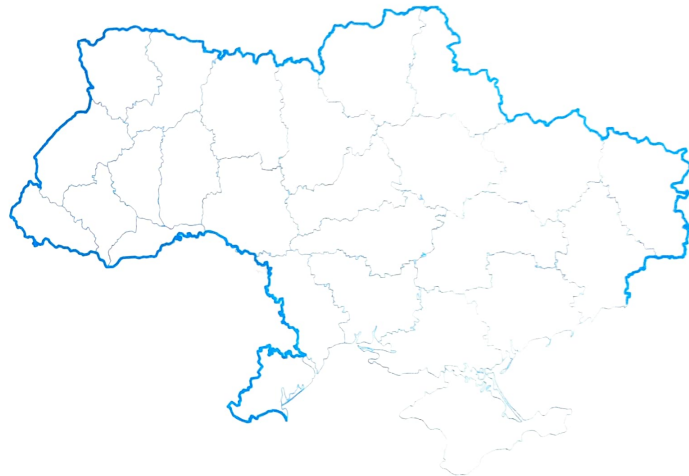

4. Наведи приклади птахів, які населяють Чорноморське узбережжя.

---

5. Запиши і познач цифрами на контурній карті природні заповідники Чорноморського узбережжя.

1. _____ 3. _____
2. _____ 4. _____

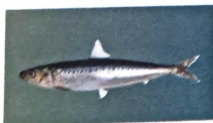

Які скарби приховує Азовське море

1. За текстом підручника склади характеристику Азовського моря. Заповни таблицю.

План	Характеристика
Площа	
Середня глибина	
Найбільша глибина	
Протяжність	
Ширина	
Завдяки чому має зв'язок зі Світовим океаном	

2. Яких риб Азовського моря ти знаєш? Використовуючи різні джерела інформації, підпиши їхні зображення.

3. Поміркуй і запиши, які проблеми охорони вод Азовського моря зображено.

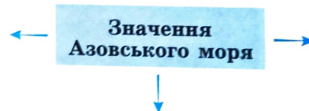

---

4. Доповни схему «Значення Азовського моря».

Чому ґрунти є важливим природним ресурсом країни

1. Користуючись текстом підручника, доповни схему.

2. Запиши основні типи ґрунтів, які характерні для України. Підкресли найродючіші ґрунти.

3. Обговоріть у парі, чому потрібно доглядати за ґрунтом. Пронумеруй послідовність обробітку ґрунту.

Оранка

Розпушування

Полив

Боронування

Підгодівля добривами

4. Обведи інструменти, які потрібні для догляду за ґрунтом.

5. Четвертокласники хотіли дізнатися, як добриво впливає на ріст рослин. Вони приготували чотири горщики з однаковим ґрунтом. Висадили в них рослини і додали добриво у два горщики, як показано на малюнку.

Горщик 1	Горщик 2	Горщик 3	Горщик 4
З добривом	З добривом	Без добрива	Без добрива

Які два горщики потрібно буде порівнювати, щоб дізнатися, чи впливає добриво на ріст рослин?

Горщик ___ і Горщик ___

Відповідь обґрунтуй. _____

6. Яку роль відіграє ґрунт у взаємодії неживої та живої природи?

_____

_____

_____

_____

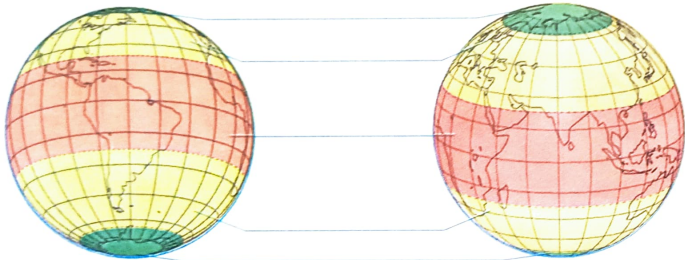

ПРИРОДНІ ЗОНИ УКРАЇНИ

Де на Землі спекотно, а де – холодно

1. Підпиши на схемі теплові пояси Землі.

2. Установи відповідність між поясом та його характеристикою.

Тропічний	•	•	Охоплює найхолодніший материк.
Північний помірний	•	•	Розміщений біля Північного полюса.
Південний помірний	•	•	Спостерігається полярна ніч і полярний день.
Північний полярний	•	•	Найбільший кут падіння сонячного проміння.
Південний полярний	•	•	Межами є Північний тропік і Північне полярне коло.

3. Підпиши на картосхемі природні зони України та Кримські гори й Карпати. Підкресли назву тієї природної зони, у якій розташований твій населений пункт.

4. Запиши назви природних зон України з півдня на північ. Підкресли назву природної зони, в якій ти живеш.

---

5. Допиши речення.

Території з подібними умовами життя, ґрунтами, рослинним і тваринним світом, які змінюють одна одну в напрямку з півночі на південь, називають _____.

Подорожуємо зонами мішаних і широколистих лісів

1. Звідки походять назви природних зон? Пояснення супроводжуй прикладами.

---

2. Встанови послідовність пунктів плану вивчення природної зони.

- Тваринний світ природної зони.
 Погода в природній зоні у різні пори року.
 Які форми земної поверхні характерні.
 Господарська діяльність людини.
 Де розміщена природна зона.
 Які ґрунти переважають.
 Рослинний світ природної зони.

3. За фізичною картою України з'ясуй, які річки протікають зонами мішаних і широколистих лісів.

Річки	
мішаних лісів	широколистих лісів
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>

4. Упізнай рослини за листками і плодами. Пронумеруй малюнки.
 1. Дуб. 2. Сосна. 3. Чорниця. 4. Конвалія.

5. Користуючись підручником, заповни таблицю. Перевір та доповни свої записи.

Природна зона	Характерні рослини
Зона мішаних лісів 	Деревя _____ Кущі _____ Трав'янисті рослини _____ _____ _____
Зона широколистих лісів 	Деревя _____ Кущі _____ Трав'янисті рослини _____ _____ _____

6. Знайди помилку у схемі ланцюга живлення в зоні широколистих лісів. Виправ її.

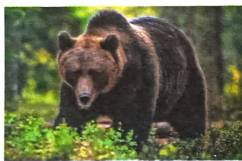

7. Користуючись світлинами, вибери і запиши:

А хижа тварина _____

Б рослиноїдна тварина _____

В всеїдна тварина _____

Подорожуємо лісостепом

1. Користуючись текстом підручника, склади за планом характеристику зони лісостепу. Заповни таблицю.

План характеристики	Характеристика
Де розміщена, межі	_____
Форми земної поверхні	_____
Водойми	_____
Ґрунти	_____
Рослинний і тваринний світ	_____
Екологічні проблеми. Охорона природи	_____
Які культурні рослини вирощують	_____

2. Прочитай текст. За допомогою тексту та довідки склади план спостереження за птахами.

Марку та Ользі подобається спостерігати за птахами. Птахів не завжди помітиш у лісі, але повсякчас чути їхній спів. Діти навчилися розпізнавати пернатих за їхнім співом. Вони отримали завдання з'ясувати, які птахи селяться в різних частинах лісу.

Довідка: визначення птаха за співом; фіксація дати прильоту; фотофіксація птаха; позначення на плані лісу місць, де чули голос обраного птаха; позначення на плані видів дерев, які переважають.

План спостереження

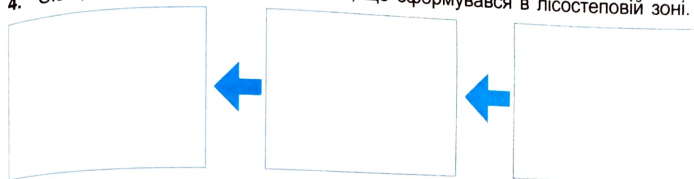

---

3. Упізнай тварин лісостепу за фрагментами. Підпиши назви тварин. Перевір себе за підручником.

4. Склади схему ланцюга живлення, що сформувався в лісостеповій зоні.

5. Перевір, чи правильні твердження. Обведи «Так» або «Ні». Виправ помилку (усно).

А Лісостепом називають територію, на якій чергуються ділянки лісу і степу.	Так/Ні
Б У лісостеповій зоні спекотне літо і дуже холодна зима.	Так/Ні
В У лісостеповій зоні переважають родючі чорноземи.	Так/Ні
Г У лісостепу переважають листяні ліси.	Так/Ні
Д У гущавині лісів мешкають козулі, які живляться дрібними тваринами.	Так/Ні

6. Упізнай рослини за листками і плодами. Упиши відповідні цифри.

1. Ясен. 2. Осика. 3. Груша дика. 4. Яблуня лісова.

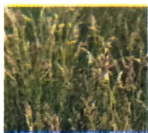
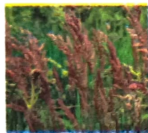

Подорожуємо просторами степу

1. Вибери продовження до речення: природну зону степів розміщено...

- А на північ від лісостепу.
- Б на південь від мішаних лісів.
- В на південь від лісостепу.

2. Розпізнай рослини степу. Підпиши їхні зображення.

3. Яких тварин степу зображено? Підкресли правильні назви.

жайворонок
куріпка сіра
дерихвіст

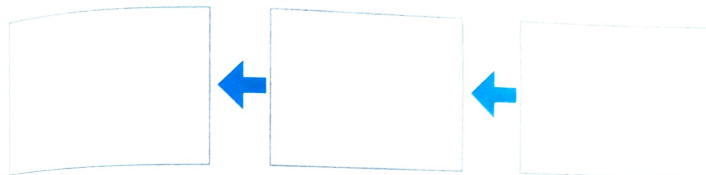

черепаша степова
ящірка прудка
гадюка степова

миша-полівка
ховрах
бабак

4. Склади схему ланцюга живлення, характерного для зони степу.

5. Знайди й підкресли помилки в тексті.

Рослини пристосувалися до життя в умовах степу. У багатьох рослин соковите стебло, великі листки. Це зменшує випаровування води. Деякі рослини мають довге коріння, щоб діставати воду з глибини. У степу поширені дикі свині. Мешкають бабаки, тушканчики, сліпаки.

6. Поясни, як рослини пристосувалися до життя у зоні степу.

---

7. Використовуючи різні джерела інформації, підготуй розповідь про пристосування тварин до життя в зоні степів. Запиши один з прикладів.

Сходження на Говерлу

1. Перевір, чи правильні твердження. Обведи «Так» або «Ні». Виправ помилку (усно).

А На заході України простяглися Карпатські гори.	Так/Ні
Б Карпати належать до молодих гір, їхнє утворення триває.	Так/Ні
В Найвища вершина Карпат – Петрос.	Так/Ні
Г У Карпатах м'яка зима і нежарке літо.	Так/Ні
Д Найбільшим гірським озером Українських Карпат є Ялпуг.	Так/Ні

2. Підпиши назви рідкісних рослин і тварин Карпат.

3. Запиши назви тварин, які мешкають лише у Карпатах.

4. Поміркуй і запиши, які проблеми природи Карпат зображено.

5. Підготуй і презентуй у класі повідомлення про цікавий природний об'єкт Карпат. Запиши його назву. Укажи джерело інформації.

6. Запиши найбільшу проблему Українських Карпат. Придумай умовний знак або гасло, які б було доречно установити у передгір'ї Карпат. Запиши або замалюй.

Подорож Кримськими горами

1. Вибери правильну відповідь. Де розкинулися Кримські гори?

- А На півночі України.
- Б На сході України.
- В На півдні України, на Кримському півострові.

2. Підпиши назви рідкісних рослин Кримських гір.

3. Об'єднай тварин у дві групи.

Кажан, глушець, муфлон, беркут, косуля, дика свиня, борсук, сойка, олень плямистий, тетерук, сова довгохвоста, бурий ведмідь.

Група 1. Тварини Кримських гір _____

Група 2. Тварини Карпат _____

4. Використовуючи різні джерела інформації, підготуй повідомлення про цікавий природний об'єкт Кримських гір. Запиши назву об'єкта. Укажи джерело інформації.

5. Склади схему ланцюга живлення, який характерний для Кримських гір.

6. Склади список червонокнижних рослин і тварин Кримських гір. Використай для цього інтернет-ресурси.

---

7. Використовуючи різні джерела інформації, підготуй повідомлення про цікавий природний об'єкт Кримських гір. За бажання намалюй його.

Заповідні території та охорона природи Карпат і Кримських гір

1. Використовуючи підручник та інші джерела інформації, заповни таблицю «Заповідні території України».

Назва	Місце розташування	Які ростуть рослини	Які мешкають тварини

2. Наведи два приклади діяльності людини, яка може призвести до вимирання тварин.

Приклад 1. _____

_____

_____

Приклад 2. _____

_____

_____

3. Розглянь світлинку. Яка причина зміни середовища існування? Як це вплине на чисельність тварин у Карпатських горах. Зроби висновок.

Причина зміни середовища існування _____

_____

_____

Вплив на чисельність тварин _____

_____

_____

Висновок _____

_____

_____

4. Користуючись текстом підручника та картами шкільного атласу, познач на контурній карті заповідні території України.

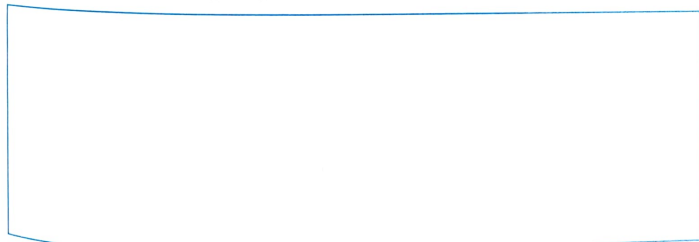

5. Використовуючи підручник та інші джерела інформації, підготуй повідомлення про одну природоохоронну територію, яка є найближчою до вашого населеного пункту, за планом.

План

1. Назва природоохоронної території. _____
2. Місце розташування. _____
3. Які об'єкти перебувають під охороною. _____
4. Які ростуть рослини. _____
5. Які з них занесено до Червоної книги України. _____
6. Які мешкають тварини. _____
7. Яких з них занесено до Червоної книги України. _____
8. Намалюй знак, який доцільно встановити поблизу природоохоронної території.

Навчальне видання
ГІЛЬБЕРГ Тетяна
ТАРНАВСЬКА Світлана

Зошит
«Я досліджую світ»
ЧАСТИНА 1

Навчальний посібник для 4 класу
закладів загальної середньої освіти

Схвалено для використання в освітньому процесі

У посібнику використано ілюстративний матеріал з відкритих джерел інтернету, зокрема сайтів *vecteezy.com*, *depositphotos.com*. Усі матеріали в посібнику використано з навчальною метою відповідно до законодавства України про авторське право і суміжні права.

Відповідальна за випуск *Марія Москаленко*
Редактор *Людмила Мялківська*
Обкладинка, макет, художнє оформлення,
комп'ютерна обробка ілюстрацій *Олени Мамаєвої*
Технічний редактор *Цезарина Федосіхіна*
Комп'ютерна верстка *Олександра Павленка*
Коректор *Наталія Лозова*

Формат 84×108/16. Ум. друк. арк. 8,4. Обл.-вид. арк. 7,56.
Тираж 100020 пр. Вид. № 2220. Зам. 21-05-2605

Видавництво «Гене́за», вул. Тимошенка, 2-л, м. Київ, 04212.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 5088 від 27.04.2016.

Віддруковано у ТОВ «ПЕТ», вул. Максиміліанівська, 17, м. Харків, 61024.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 6847 від 19.07.2019.

Навчаймося в Новій українській школі разом з видавництвом «ГЕНЕЗА»!

Для досягнення найкращих результатів у 4 класі використовуйте складові комплекту з інтегрованого курсу

« Я досліджую світ »

(авт. Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич):

- підручник у 2-х частинах
- зошит «Я досліджую світ» у 2-х частинах
- альбом «Я досліджую світ. Технологічна галузь»
- діагностичні картки
- збірник діагностувальних робіт з інтегрованого курсу для підготовки до ДПА
- конспект-конструктор уроків
- електронний додаток до підручника календарне планування конспекти уроків презентації відео, ігри та вправи додаткова пізнавальна інформація за темою уроку

Майбутнє за нами!

З питань придбання звертайтеся

ТОВ «Видавництво «Гене́за»
Інтернет-магазин:
www.geneza.ua
e-mail: genezaua@gmail.com

ISBN 978-966-11-1217-8

9 789661 112178 >

ТОВ «Торговий Дім – «Всесвіт»
тел.: (044) 379-10-54
(050) 336-99-97
www.tdvsesvit.com.ua
e-mail: sales@tdvsesvit.com.ua